

S. CAK AKKAYAN

SERİ
SERIE B

CİLT
TOME XVIII

SAYI
FASCICULE 1

1968

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
ORMAN FAKÜLTESİ
DERGİSİ

REVUE DE LA FACULTE DES SCIENCES FORESTIERES
DE L'UNIVERSITE D'ISTANBUL

ALMAN ORMANCILIĞININ EKONOMİK DURUMU

Yazan: Doç. Dr. İhan GÜLEN

Alman ormancılığı gerek dünya ormancılığının ve gerekse memleketimiz ormancılığının gelişmesinde önemli roller oynamış, önderlik etmiştir. Bugün de diğer batı ve kuzey Avrupa memleketleri ile birlikte Batı Almanya'da entansif bir ormancılık tatbik edilmektedir. Batı Almanya'da ormanların yuvarlak olarak % 30'zu devlet mülkiyetinde, % 30'zu köy ve belediyeler elinde olup % 40'ı da hususi orman mahiyetindedir.

Her memlekette olduğu gibi Batı Almanya'da da ormancılık faaliyeti işletme adını verdiğimiz teknik-ekonomik ünitelerde cereyan etmektedir. Beslenme-Tarım ve Orman Bakanlığının tahminlerine göre Batı Almanya'da işletmelerin takriben % 70'i zararlı çalışmaktadır. Bilhassa yapraklı ormanlarda kurulmuş işletmeler bir kriz içerisindeyler. Bu durum efkârı umumiyece bütün açıklığı ile henüz idrak edilmiş değildir. Zira devlet ormanlarının muhasebe sistemi kameralist sistem olduğu için işletmelerin gelirleri ile giderleri mahsup edilmemektedir. Keza küçük özel ormanlarda (köylü işletmesi) karışık işletme cari olduğundan bu işletmeler açıklarını diğer faaliyetlerin (tarım, hayvancılık) müsbet neticeleri ile henüz kapatabilmektedirler.

Bu yazıda mevcudiyeti belirtilmiş olan ekonomik krizin sebepleri ile giderilmesi için alınması düşünülen tedbirler özetlenmiştir.

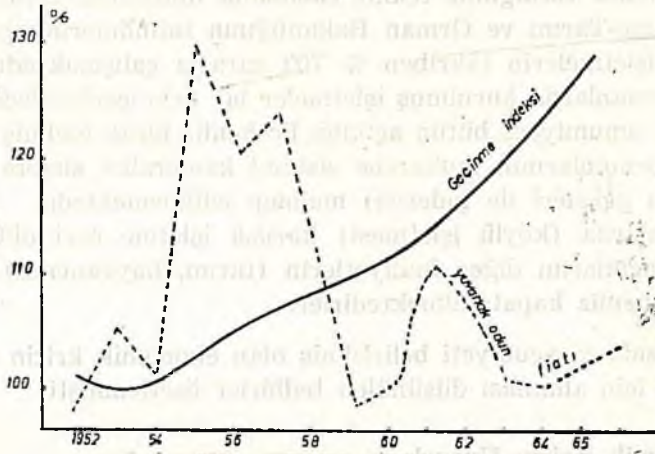
Ekonomik Krizin Unsurları

Fiat :

Bilindiği gibi serbest rekabet piyasasında işletmelerin varolmaya devam edebilmeleri piyasada mevcut fiyat ile mevzu bahis işletmenin maliyetine bağlıdır. Bir işletme mahsullerini piyasada cari fiattan daha ucuza mal edemiyorsa uzun müddet faaliyetine devam edemez. Diğer taraftan fiat ise işletme dışı bir unsur olup serbest bir pazarda o mala olan talep ile arzın karşılaşması sonucu takarrur eder.

Ormancılıkta arz, devamlılık prensibi dolayısıyla, oldukça sabittir. Buna mukabil talep istikrarsız olup konjunktürel hareketlere hassastır. Meselâ 1930 dünya ekonomik krizinde bu istikrarsız talep dolayısıyla odun fiyatları birden bire büyük düşüşler göstermiştir.

İkinci dünya harbinden sonra Batı Almanya'da harpten zarar gören şehirlerin, fabrikaların ve her türlü tesislerin tamir ve yenilenmesi ihtiyacı dolayısıyla odun ham maddesine talep çok büyük idi. Bu talebi ithalât yolu ile karşılamak ise döviz kıtlığı dolayısıyla mümkün değildi. Bu bakımdan plânlı ekonomi tedbirleri alındı ve milli ihtiyaç dahilinden, etadan daha fazla istihsal yapılmak suretiyle karşılandı. Bu devrede odun fiyatları da merkezi kontrol altında idi. 1952 yılında odun mevzuunda serbest rekabet esasına dönülünce ekli grafikten de görülebileceği gibi önce yuvarlak odun fiyatlarında bir yükselme başgösterdi. Bunun birinci sebebi, ithalat mümkün hale geldiği halde henüz gerekli organizasyonun kurulamaması diğer sebebi ise dahildeki işletmelerde devamlılık prensibinin tatbik edilmeğe başlanması ve bu sebepten genel odun arzının azalmasıdır.

Batı Almanya Yuvarlak odun fiyatı ve geçinme endeksi gelişmesi 1952-1965 Endeks 1954 = 100 Kaynak: Mantel'in adı verilen yazısı.

Diğer taraftan odun ham mad-desi kullanan endüstrilerde merkezi kararlarla etadan fazla istihsal yapılan devrede kapasitelerini önemli surette arttırmış bulunuyorlardı. Bununla birlikte odun piyasasında yüksek bir talep mevcut idi. Bu sebebler dolayısıyla 1955 e kadar yuvarlak odun fiyatları geçinme endeksinin gösterdiği trendin de üstünde bir artma göstermiş oldu.

Fakat 1955 ten 1959'a kadar fiatlar, grafikten de görülebileceği gibi % 25 düşmüştür. Bundan sonra ise nisbeten bir denge gözükmemektedir. Batı Almanya 1955 yılından itibaren her yıl gittikçe artan nisbetler de yuvarlak, yarı mamul ve mamul odun ithal etmektedir. Bu miktarlar bugün Batı Almanya odun ihtiyacının yarısını karşılayacak bir seviyeye varmış bulunmaktadır. Ayrıca ithal edilen odun fiatları dahilinde istihsal edilen odun fiatlarından daha düşük olduğundan bu durum fiat seviyesini de etkilemektedir.

Yapraklı ve bilhassa tropik memleketlerden ithal edilen yapraklı yuvarlak odun nisbeti yerli türler, ezcümle kayın aleyhine bir gelişme göstermektedir.

İbrelî kereste ve lif levha odununun mühim bir kısmı ise doğu bloku memleketlerinden gelmektedir. Bu memleketlerde güdümlü ekonomi cari olduğu için fiat ve ihracat hacmi merkezi idarenin maksat ve ihtiyacına uygun bir şekilde ve maliyet kaygusu olmadan tesbit edilebilmektedir.

Odun fiatlarına tesir eden diğer bir husus da ikame mallarında görülen inkişaftır. Çimento, çelik, sentetik ve plâstik madde endüstrilerinde görülen gelişmeler oduna olan talebi azaltıcı ve dolayısıyla odun fiatlarının düşmesine sebep olucu yöndedir.

Yukarda açıklanan sebepler yüzünden Batı Almanya'da odun fiatları mevcut orman işletmeleri için bu günkü şartlar ve kurallara göre müsait bir şekilde gelişmemektedir.

Maliyet :

Batı Almanya'da odun fiatları yukardaki gelişmeyi takip ederken işletmelerin masrafları da büyük ölçüde bir artma göstermektedir.

Orman işletmelerinde umumi masrafların % 50-70'ini şahıs masrafları (ücret, maaş, sosyal yardım masrafları) teşkil etmektedir. 1954-1964 arasında ücret masrafları % 7 bir yıllık artma göstermiştir. Buna mukabil ormancılıkta yıllık prodüktivite artışı diğer endüstri kollarına nazaran düşük olup sadece % 5 tir.

Bu sebepten prodüktivite artımı ücret yükselmesini karşılayamamaktadır. Diğer masraflardaki artışlarla beraber, 1955 ten itibaren işletmelerde ortalama maliyet masrafları her yıl % 3 bir artış göstermiştir.

Fiat sabit ve hatta düşme temayülü gösterirken bir metre küp odunun maliyeti açıklandığı üzere her sene yükselince bir çok işletmelerin saf hasılası azalmış ve nihayet zarar etme durumu hasıl olmuştur. 1963

— 1964 de sadece Baden - Württemberg, Bavyera, Niedersachsen gibi ibrelili nisbeti yüksek olan eyaletler pozitif bir işletme neticesi gösterebilmişlerdir.

Çeşitli Mülkiyet Nevilerinde Durum:

Devlet İşletmelerinde ammenin orman işletmesinden beklediği para ile ölçülemeyen bir çok hizmetler de yerine getirildiği için maliyet masraflarındaki artmalar çok daha fazla müessir olmuşlardır. Bin hektardan daha büyük köy ve belediye tüzelkişiliklerine ait ormanlarda da durum aynıdır. Zira bu ormanlarda da gaye büyük ölçüde kollektif faydalara yöneltmiştir. Örneğin bir şehir ormanı düşünülürse; otopark yerleri, gezinti yolları, çocuklar için oyun yerleri, havuzlar, seyran kuleleri, muhtelif koruma çitleri v.s. hep ilâve masrafları icabettirmektedir. Ayrıca bu işletmeler iktisadi görüşe uyarak ağaç nevini ibreliliye çevirmek hususunda da toplumun alışkanlığı ve güzellik anlayışı yüzünden büyük zorluklarla karşılaşmaktadırlar.

Bin hektardan büyük özel orman işletmeleri rasyonalizasyon tedbirleri alabilmekteki hareket serbestileri, entegrasyon imkânları ve saire sayesinde bugüne kadar müsbet netice almağa devam edebilmişlerdir.

Köylü işletmelerinde ise safi hasılat gittikçe gerilemekte olup değil müteşebbis kârı ve arazi rantını karşılamak hatta içinde çalışan aile üyelerinin ücretlerini çıkaracak durum dahi kalmamaktadır. Birçok bölgelerde bu gibi ormanlar için satış tekliflerinin artmakta olduğu tesbit edilmiştir.

Alınması Düşünülen Tedbirler

İşletme Dışı Tedbirler

1) Ticaret Politikası Tedbirleri

Batı Almanya'da ikinci dünya harbinin sonunda gittikçe artan odun ihtiyacını kapatabilmek ve odun yerine başka maddelerin kullanılmasını önlemek bakımından odun ithali zaruri ve faydalı idi. Zira dahildeki odun arzı talep ve ihtiyaca nazaran çok düşüktü. Bugün ise yüksek odun ithalatı fiyatları üzerinde menfi tesir yapmakta ve işletmelerin hayatiyetini tehdit etmektedir. Bilhassa doğu blokundan gelen düşük fiyatlı odunlara karşı bu esbabı mucibe ile devletin tahdit koyması talep edilmektedir. Ancak ticaret politikası veya devletin egemenliği esasından hareket ederek odun ithalatını durdurmak veya tahdide tabi tutmak kolayca mümkün görülmemektedir. Zira bu istikametteki tedbirler Avrupa ortak pa-

zarı anlaşmasının esasını ve gayesini teşkil eden serbest ticaret prensibine aykırıdır. Bu tedbirlerin alınabilmesi için dampingin mevcudiyeti ispat edilmek gerekmektedir. Halbuki doğu blokunun tutumunda damping yapma niyetini açıkça gösteren bir durum tespit edilememektedir. Diğer taraftan tahdit ve devlet tedbiri ile yaşayabilen bir ekonomik sektörün sıhhatli olmayacağı görüşünde olanlar da vardır. Bunlara göre orman işletmeleri kendi imkânları ile serbest piyasada yaşayabilmek için gerekleri yaratmalıdırlar. Ancak bu takdirde milli ekonomiye hizmet edebilirler.

2) Münakale Politikası Tedbirleri

Bilindiği gibi Batı Almanya'da demiryolu nakliyatı genellikle devlet işletmeleri elindedir. Bu bakımdan uygun tarifeler tatbiki ile milli ormancılığa yardım edebilecek durumda olduğu akla gelebilir. Ancak Alman devlet demir yollarının içinde bulunduğu ekonomik ve mali durum nazari itibara alınrsa bu istikamette de büyük bir gelişme beklenemez. Zira Alman devlet demir yolları da diğer münakale vasıtaları ile rekabet halinde olup kendi durumunu düzeltme cabası içindedir. Bu sebepten trafiğin düşük olduğu tali hatlar hariç tutulursa ana hatlarda münakale tarifeleri yolu ile ormancılığa bir yardım sağlanması beklenemez.

3) Vergi İndirimi ve Mali Yardım Tedbirleri

Halen cari olan vergi matrahlarının bilhassa kayın bölgelerinde işletmelere ağır yükler tevhit ettiği, bu sebepten matrah değerinin azaltılması gerektiği özel orman sahipleri tarafından ileri sürülmektedir. Diğer taraftan devletin tarımda olduğu gibi zarar eden işletmelere mali yardımda bulunması da düşünülebilir. Ancak gerek federal ve gerekse eyalet devlet idarelerinin hali hazır mali durumları bu tedbirin de kolayca alınmasına müsait görülmemektedir.

Diğer taraftan bazı orman sahipleri de, arkasından devlet insiyatifinin ve müdahalesinin geleceği endişesi ile mali yardımı tercih etmemektedirler.

İşletme İçi Tedbirler:

1) Prodüktivitenin arttırılması

Prodüktivite arttırılması teknik rasyonalizasyon tedbirleri ile olur. Eğer küçük ve köylü orman işletmelerinde çalışma prodüktivitesi büyük işletmelerde olduğu seviyede yani yılda % 4-5 arttırılabilirse bu ücret artımının büyük bir kısmını otomatik olarak karşılayabilir. Diğer taraftan

iş müddeti, materyal, muharrik kuvvet v.s. gibi diğer masraf unsurlarından yapılacak tasarruflar, elde edilen netice aynı kaldığı sürece prodüktivite artımıdır. Bunu temin için yol inşaatı, kültür metodları, odunu hasat tekniğinde masrafları azaltıcı tedbirlere ihtiyaç vardır. Örneğin kültürlerde hektardaki fidan adedini azaltmak önemli bir materyal ve işgücü tasarrufu sağlama istikametidir. Keza istihsal metodlarını sadeleştirmek, uygun ve optimal kapasite ile çalışmayı temin etmek, aylak beşerî ve maddi kapasite bırakmamak prodüktiviteyi arttırıcı rasyonelasyon tedbirleridir.

2) Mekanizasyon

Bilindiği üzere genellikle tabiat, işgücü, kapital ve sevk ve idarenin bir fonksiyonu olarak ifade edilen orman işletmelerinin istihsal denkleminde en fazla fiat yükselmesi (% 7) el emeğinde olmaktadır. Buna göre uygun tedbirlerle istihsaldeki el emeği nisbetini azaltmak düşünülebilir. Alman ormanlarının mülkiyet durumu, küçük işletmelerin fazla oluşu, ağaç nevi veya sınıfı bakımından çeşitlilik ve karışıklık göstermesi, toplumun ormandan beklediği kültürel ve kollektif hizmetler v.s. mekanizasyon imkânlarını örneğin İskandinavya memleketleri, U.S.A., Kanada gibi memleketlere kıyasla sınırlamakla beraber, materyal masraflarında yıllık artımın % 3 oluşu dolayısıyla gene de bu yola gidilmesi bir zaruret olarak belirlemektedir. Diğer taraftan motörlü destere, cer makineleri, kabuk soyma, yol, inşaat makineleri gibi mekanizasyon vasıtaları gelecekte daha da gelişebilmek kapasitesi göstermektedirler.

Mekanizasyona gidilmek suretiyle orman idaresi ve muhasebe mevzularında da rasyonelasyon mümkün görülmektedir. Mekanizasyona gidilirken dikkat edilecek en önemli husus yatırım plânlamasının ve hesaplarının yapılmasında gerekli dikkat ve ihtimamın gösterilmesidir. Bu mevzuda peşin hükümlerden kaçınmak bilhassa önemlidir. Zira büyük ve pahalı makineler her zaman orman işletmesi için en iyi ve uygun makineler olmayabilir.

3) Etanın (Verimin) Arttırılması

Bunlar daha ziyade uzun vadeli tedbirlerdir. Hasılat araştırmaları göstermektedir ki aralama müdahaleleri ile genel hacim verimini arttırarak mümkün değildir. Bu müdahaleler ancak bir kalite artımı sağlamaya hizmet edebilirler. Bu bakımdan son zamanlarda aralamaların nasıl ve ne derecede yapılacağı konusundan ziyade yapılın mı yapılmasın mı konusu münakaşalara mevzu teşkil etmektedir. Her halûkârda elde edilecek mahsulün yapılan fiili masrafları dahi karşılayamadığı ahvalde ara-

lama müdahalelerinden vazgeçme temayülü mevcuttur. Üzerinde durulan diğer bir hususta bu müdahaleleri mekanizasyon tedbirleri ile mümkün olduğu kadar ucuza mal etmektir.

Diğer bir imkân da ağaç nevi seçimi yoluyla verimi arttırmaya gitmektir.

S o n u ç

Bu yazıda teknik bakımdan gelişmiş, dünyaya örnek olmuş Alman ormancılığının bugünün ekonomik gelişmesine ayak uydurmakta güçlük çektiği görülmektedir. Gerçekten tek başına teknik ilerleme ekonomik faaliyetlerde başarı ve dengeli bir gelişme için yeterli olamamaktadır. Bir memleket ve o memlekette mevcut şartlar için daha entansif bir çalışma başarı amili olabileceği halde diğer bir memleket için başarısızlık sebebi olabilir. Zira entansivite derecesi içinde şart ve muhite uygun olarak bir optimal nokta mevcuttur. Bu nokta geçilince masraflar karşılama namaz hale gelir.

Memleketimiz için bu örnekten çok faydalı neticeler çıkarmak mümkün ve gereklidir. Halen monopolist bir düzende tespit edilen odun fiyatları orman işletmeleri için bir endişe mevzu teşkil etmemektedir. Fakat ilerde Avrupa ortak pazar işbirliğine katılma v.s. gibi sebeplerle serbest rekabet şartları uygulanmak zorunluğu ortaya çıkarsa işletmelerimizin pek çoğu yukarıda belirtilen acı gerçekle karşılaşacaklardır.

L i t e r a t ü r

- 1 — Mantel, K. — Die Forst-und Holzwirtschaftspolitik am Jahresanfang 1967.
Der Forst und Holzwirt Heft Nr 1. 1967.
- 2 — Speidel, G. — Die Wirtschaftliche Lage der Forstbetriebe in der Bundesrepublik
Der Forst-und Holzwirt Heft Nr. 10. 1966
Deutscher Forstwirtschaftsrat Forstpolitisches Program.
Bonn 1966.